Overweging
bij de opening van seizoen 2014-2015 van Leerhuis & Liturgie Brabant en SOVE
Veldhoven zondag 5 oktober 2014
Alex van Heusden

Kom jij, Beloofde. Het meezingconcert van deze middag begint en eindigt met aanroepingen van de Heilige Geest. De aanroeping aan het begin is geïnspireerd op het aloude *Veni creator spiritus*, 'Kom schepper geest'. Dat is geworden: 'Hierheen, Vrouwe Ademtocht.' Wat nu, 'Vrouwe Ademtocht'? Is de Heilige Geest vrouwelijk? En zo een correctie op de mannelijke Vader en de even mannelijke Zoon? En 'Ademtocht' in plaats van 'Geest' - waarom? Daar zijn redenen voor van taalkundige aard. In het eerste boek van de bijbel, Genesis, staat in het eerste hoofdstuk, het verhaal van de schepping (Genesis 1:3):

De aarde was woest en leeg,
duisternis over de oervloed -
de geest van God zweefde over de wateren.

Het Hebreeuwse woord dat hier met 'geest' vertaald is, luidt *roe'ach*. Maar roe'ach heeft als eerste betekenis 'adem'; en als tweede betekenis 'wind'. Vandaar 'Ademtocht'. Het Hebreeuwse *roe'ach* is een vrouwelijk woord. Vandaar 'Vrouwe Ademtocht'. En die moet komen. 'Hierheen, Vrouwe Ademtocht'. En die Vrouwe Ademtocht, Heilige Geest, is schepper. Dat horen wij in de eerste strofe:

Dat wij nieuw geschapen worden
dat wij open velden zijn
voor de dauw van uw genade.

'Nieuw geschapen worden', 'nieuwe schepping' is ons aller opdracht. De aarde een nieuw aanschijn geven. Want de aarde is woest en leeg, chaos van in den beginne en nog altijd. Daarom staat er op de eerste bladzij van de bijbel: 'De adem van God zweefde over de wateren.' In het bijbelse spraakgebruik staan de wateren van de oervloed voor chaos en verwoesting - onbewoonbare aarde. De mensen van het oude Israël en Juda waren geen zeevaarders, zoals bijvoorbeeld de Feniciërs. De zee joeg angst aan. In de zee wonen mythologische monsters als Leviatan. In het boek Daniël worden vier grote rijken die zich meester maakten van het land Juda voorgesteld als vier verschrikkelijke dieren die opkomen uit de woest kolkende zee.
Als er op zee een kalme bries waait, kun je er veilig op varen. Maar verandert de bries in een storm, dan kun je schipbreuk lijden en verdrinken. Jaarlijks wagen duizenden mensen uit Afrika op wankele bootjes de oversteek naar een beter leven - zo hopen zij. Bruggenhoofd was het eiland Lampedusa, tegenwoordig is dat Sicilië. Ze halen lang niet allemaal de kust - boten slaan om, mensen verdrinken.
Toen Franciscus, bisschop van Rome, vorig jaar zomer Lampedusa bezocht, veroordeelde hij
wat hij noemde 'de globalisering van onverschilligheid'. Wat wil onverschilligheid hier zeggen? Dat het je niets doet, dat het je niet ráákt - het lot van die vluchtelingen, het leed en de ontbering die zij hebben doorstaan. Zolang ze maar niet onze kant opkomen - dat sentiment.

Ons leven, van ons mensen, speelt zich af op de aarde, hier beneden. Dat is de ruimte die ons ter beschikking is gesteld - ons 'gegeven' - en binnen de mogelijkheden van die begrenzing moeten mensen een plaats vinden waar zij kunnen wonen en waar zij veilig zijn - brood voor hongerlijders, de oorlog uit, de weg van de vrede op. Dat is snel gezegd, zeker na deze rampzalige zomer vol verschrikkingen… Oude mensen zien hun lieve land branden. Jonge mensen, kinderen, in het heetst van de strijd, vast op een berg, gevangen in tentenkampen, zonder onderwijs - waar moeten zij heen, wat kunnen zij worden, als zij het er al levend vanaf brengen?

Er is een kalifaat uitgeroepen, in juni van dit jaar. Een islamitische staat in Irak en Syrië. Het doel is wereldhegemonie op termijn. Waar vindt de islamitische staat in Irak en Syrië zijn aanhangers - dus

afgezien van jihadisten uit de Schilderswijk? Vooral onder jonge mensen, slecht opgeleid, werkloos en arm. Het zou gaan in Irak om tribale en religieuze scheidslijnen, soennieten versus shi'ieten, dus zou de strijd godsdienstig van aard zijn. Maar zo is het niet, niet zonder meer. Er woedt daar een klassenstrijd: arme mensen, zonder uitzicht op verbetering van de omstandigheden waarin zij leven, staan op, gaan leuzen achterna en grijpen naar wapens. De religie biedt hoogstens een ideologisch kader ter motivatie en rechtvaardiging. Maar hoe planmatig en gruwelijk effectief.
Ooit was er een ander kalifaat. Ruim duizend jaar geleden in Córdoba, in Andalusisch Spanje. De schitterende moskee die toen gebouwd werd, staat er nog, zij het deels omgebouwd tot kathedraal. Córdoba was toen de grootste stad in Europa en het kloppend hart van een uitgestrekt islamitisch rijk. Het was een bloeitijd voor dichters, artsen, filosofen, bouwmeesters en sterrenkundigen. Enkel voor moslims? Nee, Joden en christenen deden volop mee. Zij werden niet beschouwd als 'ongelovigen', want zij waren, evenals de moslims, 'mensen van het Boek'. En die moet je vol eerbied bejegenen, zelfs raadplegen, zoals in de koran staat geschreven. Zo kon het dus ook. Zou het ooit weer kunnen? Een nieuw Córdoba? We mogen het hopen, tegen alle wanhoop in, zonder te weten of ooit alle gerechtigheid zal worden volbracht door welke messiaanse mensen ook.

Wij gaan nu zingen. Om een nieuwe wereld, om deze wereld anders. We zingen de taal van de hoop, deze woorden:

Bij alles wat gebeurt,
schrikwekkend, mensonwaardig,
open ons hart en ons verstand
voor wat óók gebeurt,
gerechtigheid die volbracht wordt,
mensen die zich inzetten
ten einde toe en zich houden.